

Høgskulen
på Vestlandet

Styrking av elevens medansvar i skolen

Rådgiverseminar ungdomsskole 2026

Tirsdag 17.03.26: kl. 10.40 – 11.25

Robert M. Flatås

Ord for dagen

Du vet når en tulipan henger med hodet, og så trækker man den inn blant de andre for at den skal stå oppreist. Et sånt samfunn vil jeg ha.

Ingrid Ovedie Volden

Må fellesskapet
i skolen bygges
litt på nytt?

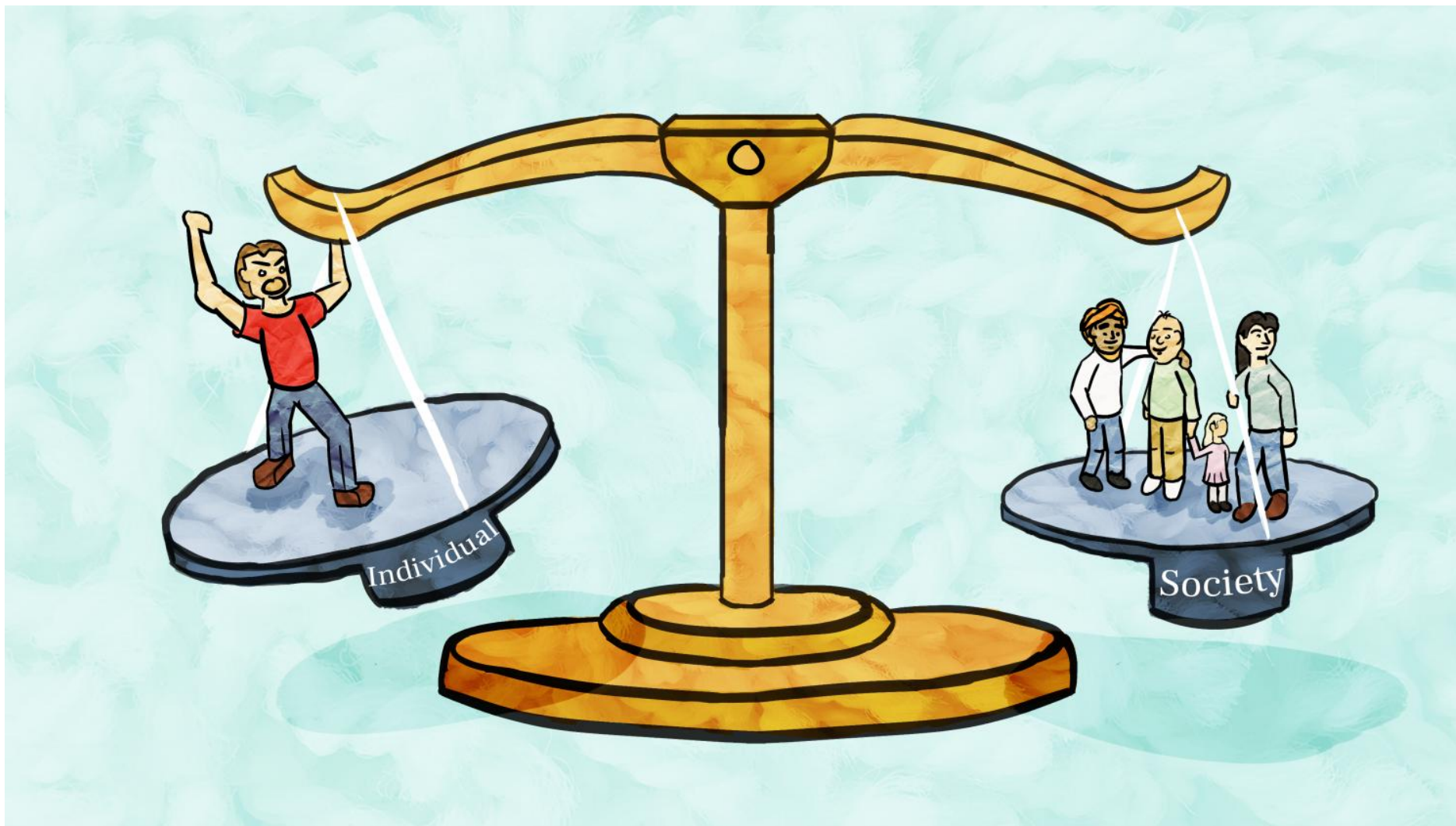

tendenser

Hvem er elevene i dag?

Elevene skal både medvirke og ta medansvar i læringsfellesskapet som de skaper sammen med lærerne hver dag (Overordnet del, LK20).

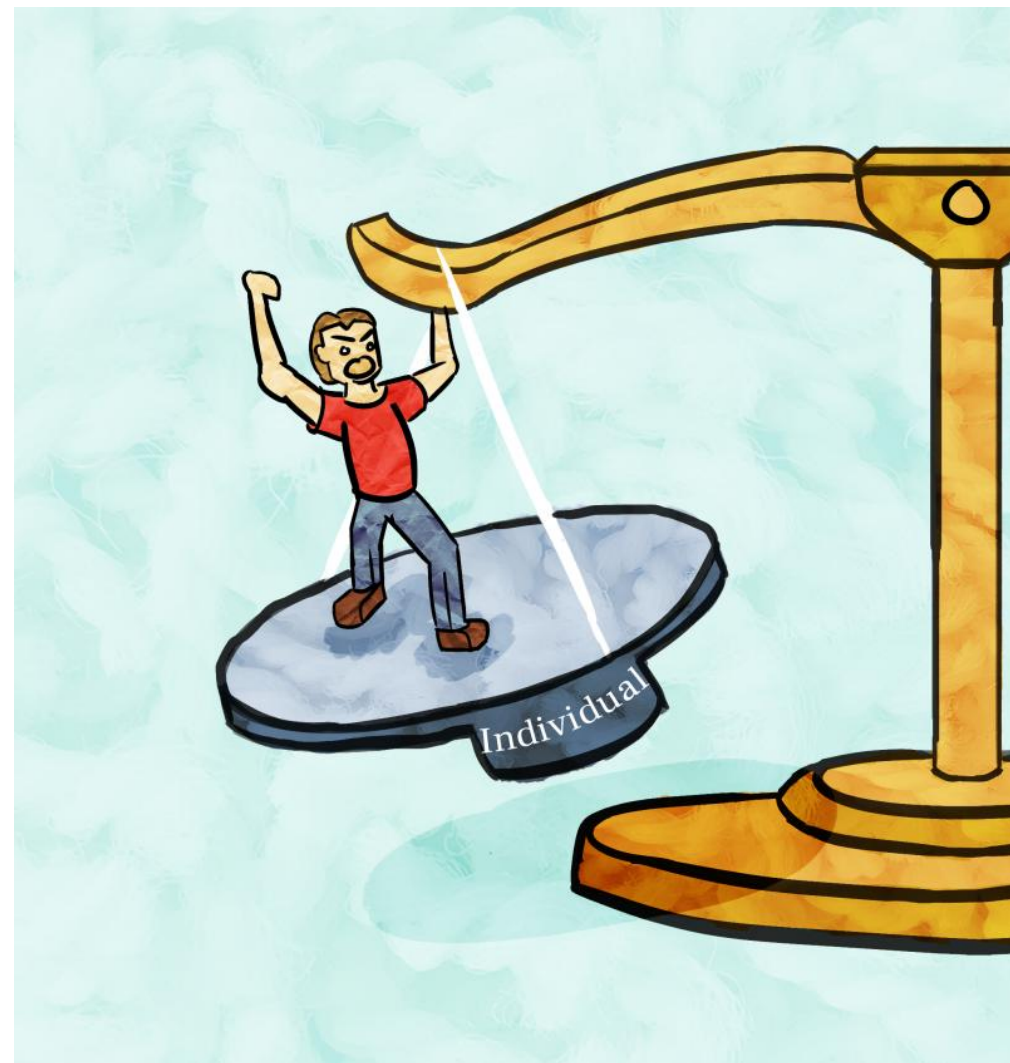

«Meg, meg, meg»
– har jakten på
selvrealisering
skjøvet
felleskapet
til side?

**Moderne samfunn preges av
sterkere individualisering (Beck).**

**Ansvar for livet i større grad
legges på individet.**

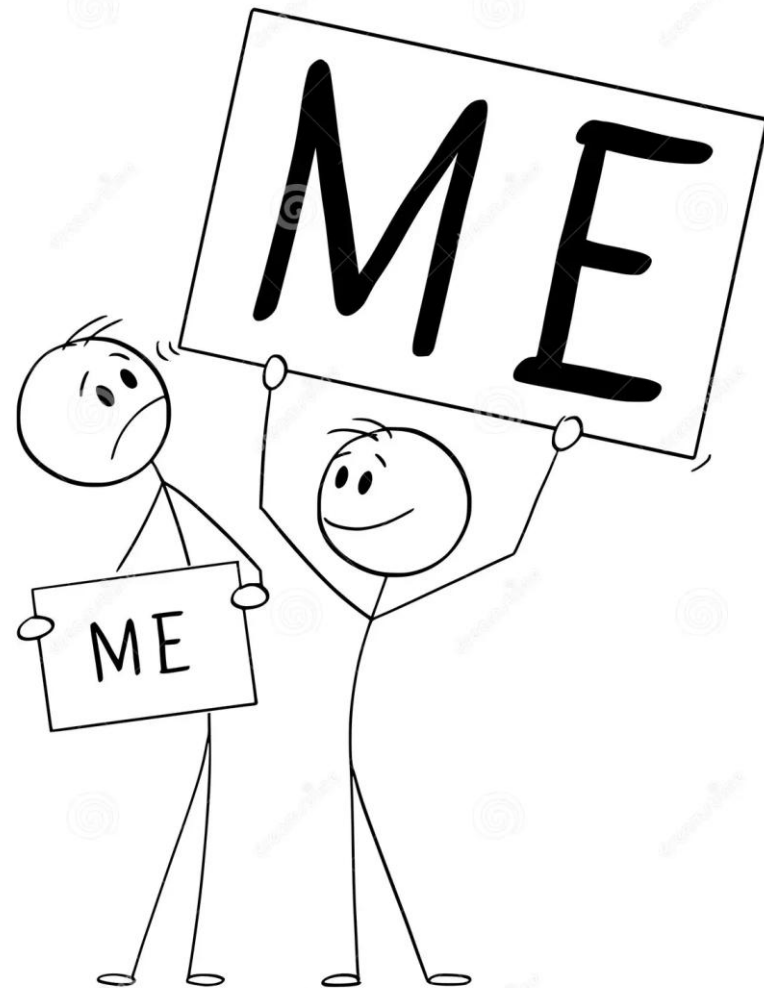
Utsagn fra grunnskolelærere:

«Vi må stadig vurdere når og hvordan hensynet til den enkeltes behov går foran fellesskapet i klassen/på skolen.»

(Mette Fredriksen, lærer på Syvstjerneskolen, DK, 12.03.2026)

Problemet oppstår når selvrealisering forstås som et rent individuelt prosjekt, der andres behov og felles ansvar blir mindre viktige.

An ornate, gold-colored frame with intricate scrollwork and floral patterns surrounds the central text. The frame is rectangular and has a classic, decorative appearance.

STERKERE LOVFESTING AV RETTEN TIL ELEVMEDEVIRKNING

Elevene skal **ha rett til å medvirke** i alt som gjelder dem selv etter loven, og de har **rett til å ytre meningene** sine fritt. Elevene **skal bli hørt** og at meningene deres skal legges på vekt etter alder og modning (§ 10-2).

Men hvordan dette skal gjennomføres legges det i liten grad føringer for i disse nasjonale styringsdokumentene ...

Barn og ungdom etterlyser i dag tydelige voksne som forstår at voksne på skolen må **hjelp dem med å bli ordentlig kjent og bli trygge på hverandre**, for at de skal kunne oppleve mer trygghet og inkludering i egen skolehverdag.

Dette tydeliggjør hvor viktig det er at voksne **skaper trygge arenaer for barns sosiale samspill**. Vi må rett og slett være mer til stede for elevene våre enn tidligere.

Trivselskommissio- nen

En kommission nedsat af regeringen, hvis opgave er at komme med anbefalinger, der understøtter børn og unges trivsel, myndiggørelse og livsmod.

Man trives, når man overordnet set er glad for sit liv. Man trives, når man kan udvikle sig, udfolde sine evner samt indgå i og bidrage til fællesskaber. Man kan trives, selvom man oplever perioder med modgang og udfordringer. Det afgørende er, at man kan håndtere sådanne perioder.

Den danske Trivselskommissionen (2025) peger på at foreldre i økende grad tænker mer på sitt eget barn enn på hvordan barnet fungerer sammen med andre.

- Er vi da på vei til å få barn og unge som fremmedgjøres fra de sosiale systemene og fellesskapet som vi alle er del av og grunnleggende avhengig av?

Fellesskapende undervisning

- bidra til fellesskap i elevgruppen
- innebærer å ha en praksis som bidrar til å etablere normer og verdier om å respektere og inkludere alle

(Utdanningsdirektoratet, 2024)

Fellesskapende didaktikk

forebygge utenforskap og mobbing **gjennom undervisningsmetoder** som inkluderer og involverer alle elevene i klasserommet

Nyere studie viser at lærere ikke kan ha et passivt forhold til samspillet mellom elevene, men bør **ha et aktivt forhold til elevers samhandling som gruppe og gruppedynamikken elevene i mellom.**

Sosialt identitetsperspektiv på klasseledelse

- få elever til å identifisere seg med klassefelleskapet – skape «vi-følelse»

- det gode teamet!

(Simonson & Rundmo, 2024)

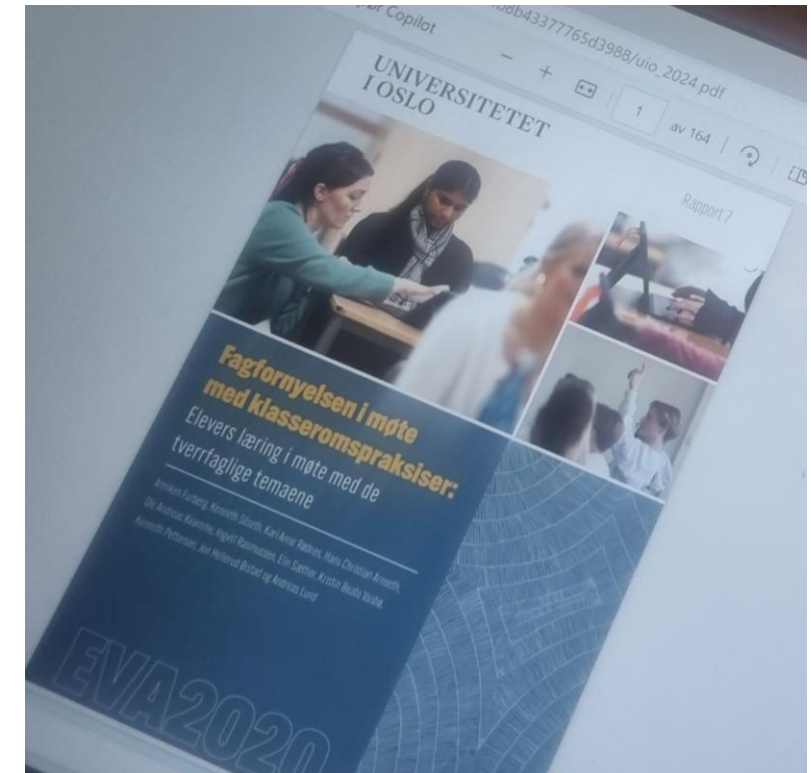
Norsk skole vil **få en stadig mer aktiv rolle** i å forebygge utenforskap fremover (Opplæringsloven, 2023).

Hvordan ønsker elevene selv å jobbe med på skolen? Hva etterlyser de mer av?

Dagens elever liker å samarbeide, de ønsker å lære mer om hvordan de kan samarbeide på gode måter og at samarbeidsaktiviteter gir muligheter for å knytte sammen faglig og sosial læring. De ønsker å lære mer om hvordan håndtere konflikthåndtering i grupper (utdrag fra rapporten, publisert uke 1/2025).

Forskningsprosjektet **INCLUSCHOOL:** Flere elever kjenner i dag på savnet av fellesskap – også i skolen!

(Uthus & Hojem, 2024)

- La elevene slippe til i mye større grad i tiden som kommer, både for å gi utdypende mening til problemene i skolen, men også hva angår løsningene på dem.

(Utdanningsnytt, 29.10.24)

- Ungt utenforskap er en av de store samfunnsutfordringene vi har i Norge i dag

«100 000 unge står utenfor skole eller jobb, mange barn og unge deltar ikke i fritidsaktiviteter og flere barn og unge opplever psykiske plager. Utenforskap er en stor samfunnsutfordring, som ofte starter i barne- og ungdomsårene».

(Rapport, Barn og unge først – vårt felles ansvar, Forskningsrådet 2024)

Kjennetegn ved Generasjon Alpha (født etter 2010)

Har en digital tilstedeværelse

Liker seg godt hjemme, alene på rommet

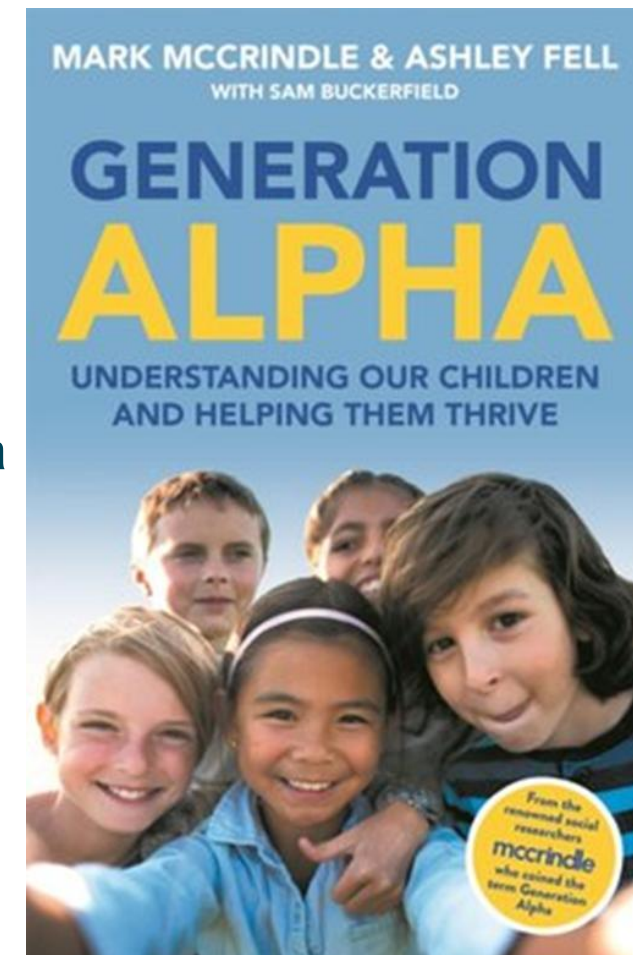
De vil være ekstremt komfortable med kunstig intelligens (AI-følgesvenn)

Empowerment: Denne generasjonen forventes å være mer selvsikker og ha en stemme fra tidlig alder, ofte gjennom sosiale medier og digitale plattformer.

Gi dem en stemme. Alpha forventer å bli hørt og tatt på alvor – også som barn.

Dagens barn og unge trenger flere trygge voksne som hjelper dem å bruke teknologien klokt.

✓ Empati, samarbeid, selvregulering og utholdenhet er minst like viktig ferdigheter som digitale skills.

- Lange timer med stillesitting, monologer fra læreren og lite rom for diskusjon gjør det vanskelig å holde konsentrasjonen oppe. Når rammene er så passive er det ikke rart at motivasjonen forsvinner.

dagsavisen.no

Vi er ikke late – skolen er utdatert

Dagsavisen,
06.02.2026

Kjennetegn ved Generasjon Alpha (født etter 2010)

Utfordringer:

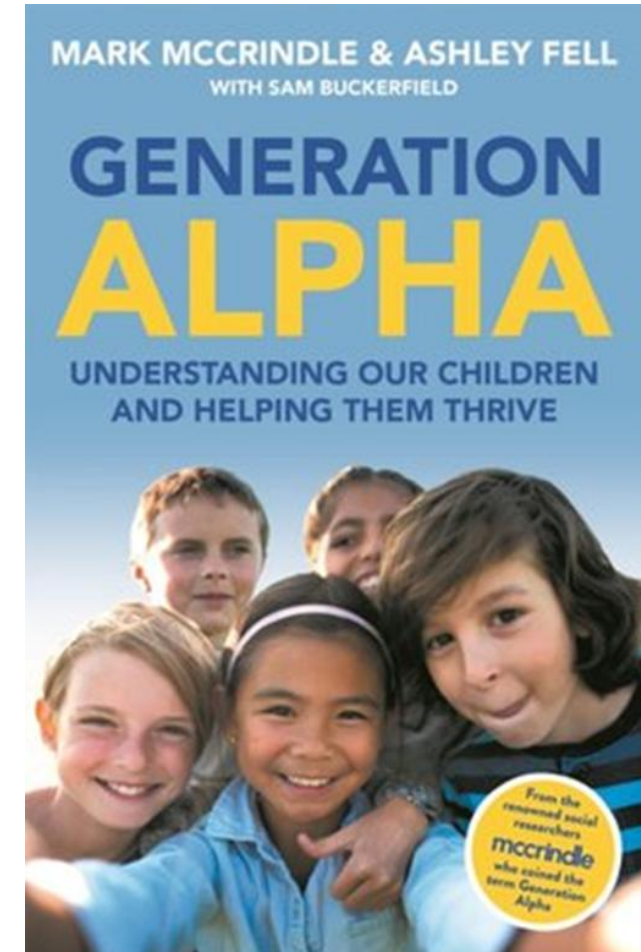
Avhengighet av skjermer – utfordringer med konsentrasjon og sosiale ferdigheter

Kan være vanskeligere for dem å utvikle «dype» samtaler og konfliktløsningsevner hvis mye samhandling skjer digitalt.

Hjelpe dem å bygge verdier og ekte fellesskap, ikke bare tekniske ferdigheter

For eksempel er TikTok en mye brukt plattformen blant elever for å lære seg nye ferdigheter – foran foreldrene.

(McCrindle, 2023)

Forskning viser også at generasjon Z (født 1996-2012) og generasjon Alpha (født 2010-2026) har en negativ utvikling når det gjelder **psykisk helse, livskvalitet og skolemotivasjon**.

Et annet utviklingstrekk er **økt individualisering**, som vil si at vi har gått fra å organisere samfunn og fellesskap rundt kollektivet til at det er individet som er omdreiningspunktet. Når fellesskap forvitrer overlates unge i større grad til egen evne til å ta gode valg.

(NTNU, 2024, forskningsprosjekt)

Undersøkt elevmedvirkning gjennom tre ulike grunnstrukturer:

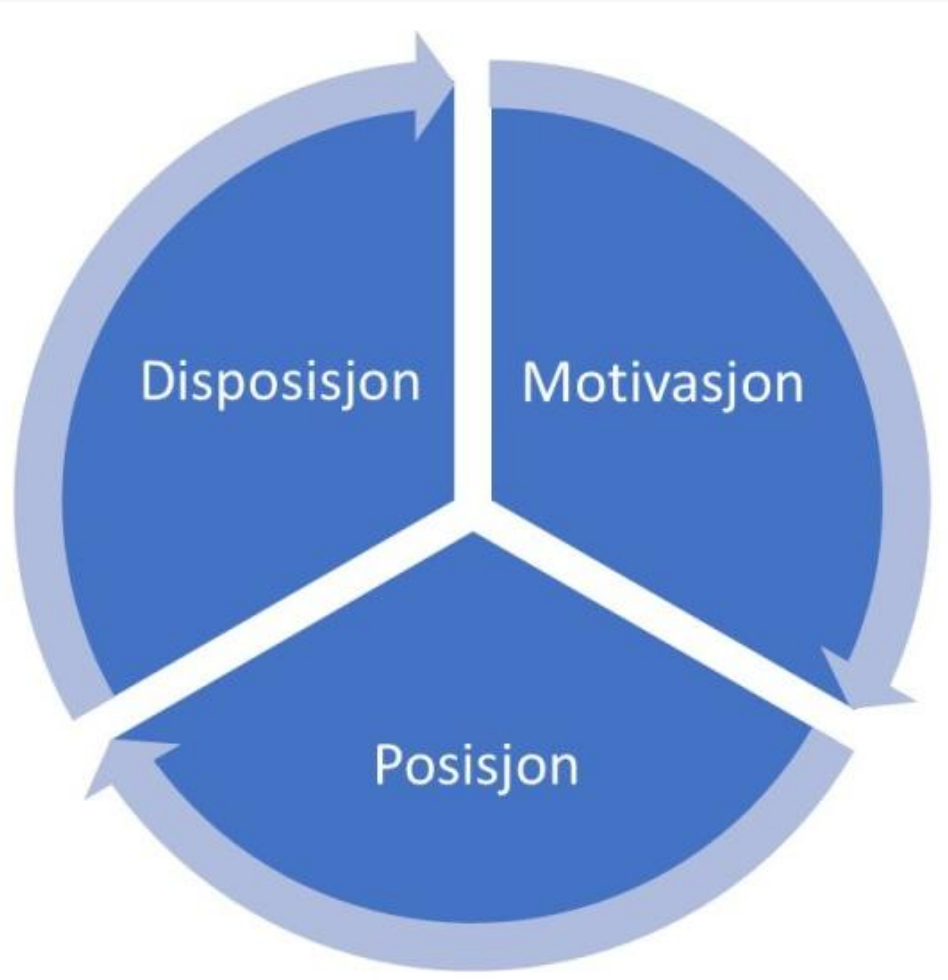
- (1) *agency* (å ha kontroll over eget liv)
  - (2) *empowerment* (gjøre i stand til)
  - (3) *samhandling* (likeverdige relasjoner)
- undersøkes som et grunnlag for å forstå elevmedvirkning i skolen

(Flatås, 2024)

Elevmedvirkning som **Agency**

- å ha kontroll over eget liv

Disposisjon handler om hvordan eleven forstår seg selv, sin egen selvoppfatning og hvilke muligheter han eller hun har til å påvirke skolens opplæring.

Motivasjon dreier seg om elevens overbevisning (belief) og hans eller hennes muligheter til å handle og foreta valg på bakgrunnen av denne (elevens utholdenhet)

Posisjon handler om hvordan elevens agency blir utviklet i skolens sosiale fellesskap og hvordan skolen legger til rette for dette på ulike måter (dialog og relevans).

(Vaughn, 2020)

EMPOWERMENT (å sette i stand til)

Myndiggjøre elevene/ungdommen

WHO (1998) skiller mellom en individuell dimensjon og en felleskapsdimensjon:

En individuell empowerment referer først og til individenes evne til å beslutninger og ha kontroll over deres eget personlige liv.

En felleskaps-empowerment involverer individer som samhandler kollektivt for å få større innflytelse og kontroll over livskvalitet og helse i deres samfunn.

Aujoulat et al. (2007) viser i denne sammenheng til viktigheten av samhandling elev-lærer og elev-elev innenfor **en felleskapsdimensjon** av empowerment.

Elever som er «empowered»
evner å stå på egne ben, men er
samtidig i stand til å kunne
samhandle aktivt med andre
mennesker.

Elevmedvirkning som **samhandling**

Samhandling - bygger på **likeverdige relasjoner** mellom læreren og eleven når de samhandler.

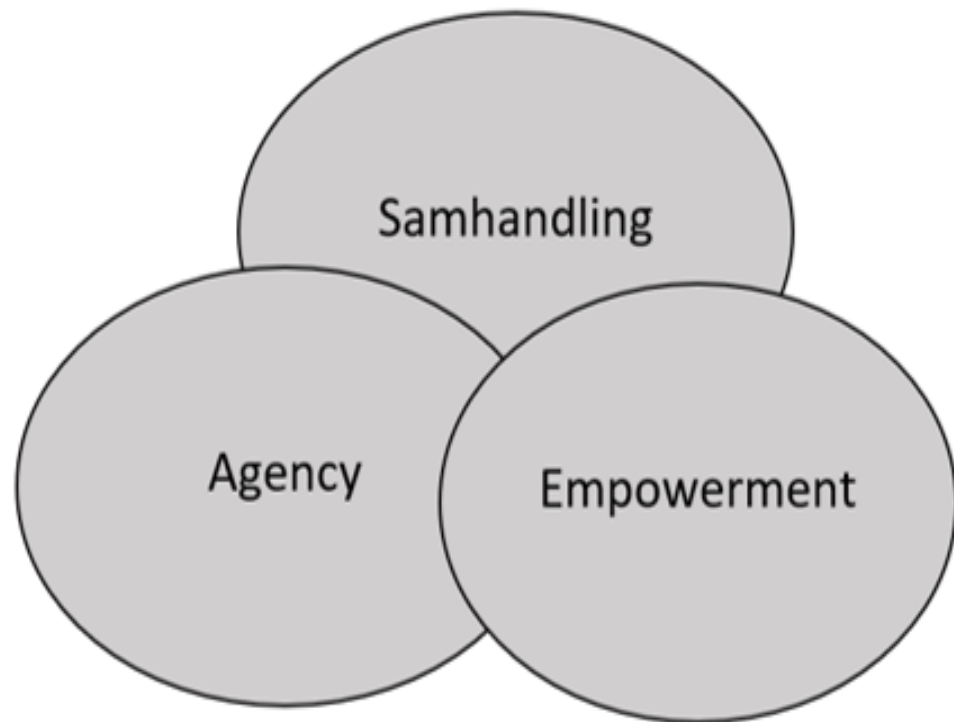
Læreren må forstå elevens behov for å være myndiggjort (empowerment) i lys av egen elevrolle. **Elevmedvirkning krever dermed både en ny elevrolle og en ny lærerrolle.**

Likeverdig subjekt-subjekt forhold – «jeg – du»

Inspirert av Habermas kan arbeidet med elevinvolvering forstås som en prosess der **kommunikativ makt** utvikles gjennom deltakelse i dialogiske prosesser hvor ulike perspektiver blir hørt, prøvd og begrunnet.

Der tilliten
svikter, overtar
kontrollen ...

Elevmedvirkning handler ikke bare om at eleven får medvirke i egen læring, men også om hvordan han eller hun settes i stand og gis muligheten til å medvirke i **andres faglige og sosiale læring.** (Flatås, 2024)

Elevene må være i stand til å utvikle – eller utøve – *medvirkning*, men de må også oppleve at den voksne gir dem rom og mulighet til å utvikle *medvirkning*.

Elevene skal både medvirke og ta medansvar.

Vi må lære elevene å ta egne valg med en forståelse for at de har forpliktelser og ansvar overfor andre mennesker.

Medvirkning som en juridisk rettighet og som et pedagogisk fellesskapsanliggende (Ree, 2020)

- det som kan være problemet, er når individorienteringen går ut over evnen til å ta ansvar for andre i en verden som er delt med andre.

Elevmedvirkning dreier seg da ikke bare om elevens rettigheter, men også om **elevens plikter.**

Å ta ansvar betyr å erkjenne at du har en forpliktelse og handle deretter. Det innebærer å akseptere både ansvaret for oppgaver og de mulige konsekvensene av handlingene dine. Når du tar ansvar, er du villig til å stå til rette for dine valg og handlinger samt deres konsekvenser. **Å ta ansvar vil dermed si å velge å bidra** (Flatås, 2025).

Hva gjør jeg for å gjøre meg selv og andre gode?

Medansvar i praksis

– en tredelt tilnærming til medvirkning:

1. **Sosial læring** – eleven må selv lære å ta ansvar for eget liv
2. **Faglig læring** – gi elevene muligheter til å påvirke sin egen faglige utvikling
3. **Demokratilæring** – skolen er et sted der barn og unge opplever demokrati i praksis (å gjøre eleven i stand til å prate og tenke sammen med hverandre)

(Flatås, 2026, s. 71)

4. Medansvar i bruk av kunstig intelligens

- hvordan forstår, bruker og forholder barn og unge seg til KI
- digitalt medborgerskap

Filosofen Immanuel Kant taler om plikter overfor en selv og plikter overfor andre ut fra egen fullkommenhet og andres lykke. Ansvar handler da ikke kun om å være god overfor seg selv, men også om å bære med seg en forpliktelse for andre mennesker og for samfunnet rundt en.

Det å ville sin egen frihet er dermed også å ville andres frihet (Beauvoir, 1996).

Et viktig anliggende for eleven blir dermed å forstå seg selv i relasjon til andre. **Vi er den vi er fordi de andre finnes.**

Barns medansvar berører også etikkfeltet.

Barns etikk er preget av to hovedtrekk: **De kjemper for sine egne rettigheter, og de verner om andres vel.** Når barn forsvarer sine egne rettigheter, vil de også bli konfrontert med verdien av andres vel (Johansson, 2002).

Trygt og godt skolemiljø/læringsfelleskap

Hvordan kan elever involveres aktivt i arbeidet med utfordringer i skolen?

Når skolen arbeider med forbedring av undervisning, skolemiljø, kan elever delta i arbeidsgrupper sammen med lærere og ledelse. De kan bidra med erfaringer og ideer til løsninger.

Fem trappetrinn til medvirkning (prosess; kartlegging i personalet)

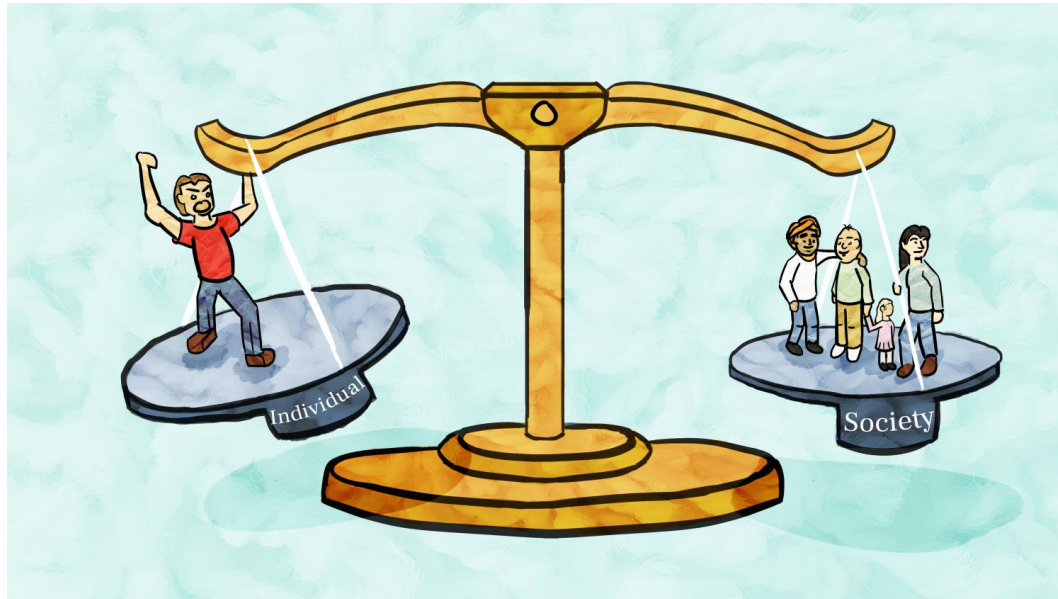

(Shier, 2001, bygget videre
Etter Hart)

5. Eleven deler makt og ansvar for beslutningsprosesser – *er jeg som voksen villig til å dele innflytelse og ansvar med elevene?*
4. Eleven er involvert i beslutningsprosesser – *er jeg villig til å la elevene delta i mine beslutningsprosesser?*
3. Elevens meninger og ønsker tillegges vekt - *er jeg villig til å ta hensyn til elevenes meninger og synspunkter?*
2. Elevene får støtte til å uttrykke sine meninger – *er jeg villig til å støtte elevene slik at de får gitt uttrykk for egne meninger og synspunkter?*
1. Elevene lyttes til – *er jeg villig til å lytte til elevene?*

Må fellesskapet i skolen bygges *litt* på nytt?

Spørsmålet er vel hvordan
vi balanserer disse to ...

TRIVSELSREGLER

Våre rettigheter

Vi har alle rett til

- å kjenne oss trygge
- å være glade
- å bli respektert for den vi er
- å bli hørt og tatt hensyn til
- å gjøre feil

Vårt ansvar

Vi har alle ansvar for

- å være en god venn og læringspartner
- å lytte når andre snakker
- å kunne samarbeide med alle
- å holde det rent og ryddig rundt oss
- å holde armer og ben for oss selv

(Flatås, 2026, s. 35)

Foreldremedvirkning – få foreldrene med på ansvarslaget!

En viktig del av oppdragelsen er å lære barn at de ikke bare har rettigheter, men også plikter – overfor familien, skolen og fellesskapet.

Noen spørsmål/kommentarer til slutt?

Takk for meg 😊

Robert.Flatas.Mjelde@hvl.no

(Posterdesign, Open AI, 25.01.26)

Utvalg av referanser vist til i dag:

Barneombudet. (2025). *Barnebarometeret 2025* (Rapport). <https://www.barneombudet.no/barnebarometeret-2025>

Beauvoir, S. (1996). *En veloppdragen ung pikes erindringer*. Pax Forlag.

Flatås, R.M. (2021). *Elevmedvirkning i praksis*. Gan Aschehoug.

Flatås, R.M. (2024). Grunnstrukturer i samhandlingsprosesser knyttet til elevmedvirkning. I G.-E. Torgersen, H. Sæverot & L. Jermstad (red.), *SAMPRESS. Samfunn og samhandling under press og betydning for pedagogisk praksis og teori* (s. 221–236). Cappelen Damm.

Flatås, R.M. (2025). *Samarbeidslæring. Metoder og øvelser* (3. utg.). Fagbokforlaget.

Flatås, R.M. (2026). *Elevens medansvar i praksis. 111 tips til lærere*. Gyldendal.

Kunnskapsdepartementet (2020). *Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>

McCrinkle, M. (2021). *Generation Alpha. Understanding our children and help them thrive*. Headline home.

Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society*, 15, 107 – 117.

